

ضرورت اصلاح قیمت ها در حوزه انرژی

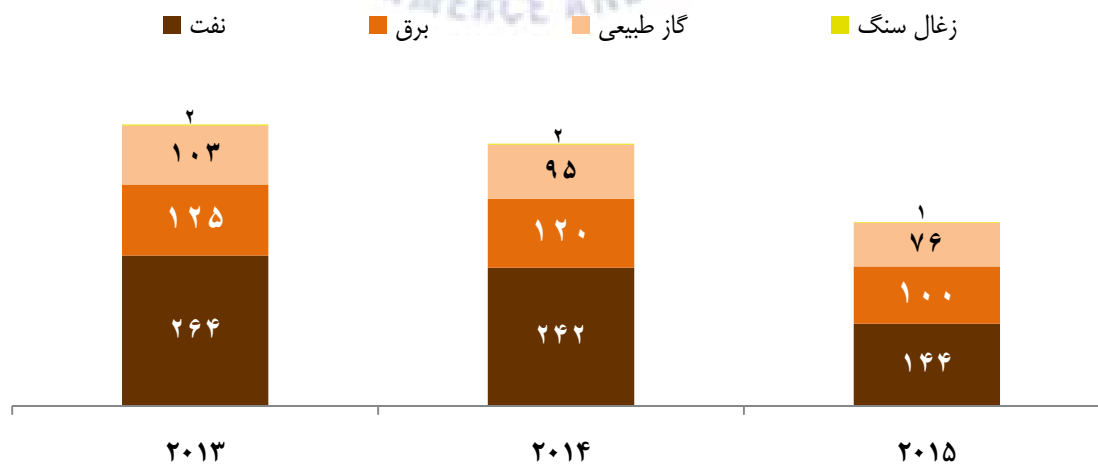

آژانس بین المللی انرژی (IEA) یارانه سوخت های فسیلی در کشورهای جهان را برای سال ۲۰۱۵ برآورد کرده است. برآورد مذکور بر اساس رویکرد شکاف قیمتی که معمول ترین روش مورد استفاده در کمی سازی یارانه های مصرفی است، صورت گرفته است. در این روش میانگین قیمت نهایی پرداخت شده توسط مصرف کنندگان با قیمت های مرجع مربوط به هزینه عرضه هر حامل، مقایسه می شود.

طبق گزارش IEA، ارزش اقتصادی یارانه سوخت های فسیلی در جهان در سال ۲۰۱۵ حدود ۳۲۱.۸ میلیارد دلار بوده که ۳۰ درصد کمتر از ۴۵۹.۵ میلیارد دلار یارانه سال ۲۰۱۴ است (نمودار ۱). کاهش یارانه های انرژی تا حد زیادی ناشی از کاهش قیمت های جهانی حامل های انرژی در نیمه سال ۲۰۱۴ و همچنین اعمال برخی اصلاحات قیمتی در برخی کشورها بوده که از شکاف بین قیمت ها و حجم یارانه انرژی نیز کاسته است.

یارانه های مربوط به حامل انرژی نفت با سهم ۴۴ درصدی از کل، حدود ۱۴۵ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۵ بود که حدود ۱۱ درصد از کل مصرف جهانی نفت را در بر می گیرد. کاهش قیمت نفت و اصلاحات قیمتی در این حوزه عامل مسلط اثر گذار بر کاهش یارانه سوخت های فسیلی در سال ۲۰۱۵ بوده و ۲۱ واحد درصد از ۳۰ درصد کاهش ارزش اقتصادی یارانه های سوخت های فسیلی در جهان ناشی از تغییر و تحولات حوزه نفت حاصل شده است.

نمودار ۱- ارزش اقتصادی یارانه های مصرف سوخت های فسیلی در جهان ۲۰۱۳-۱۵ - میلیارد دلار

منبع داده ها: IEA

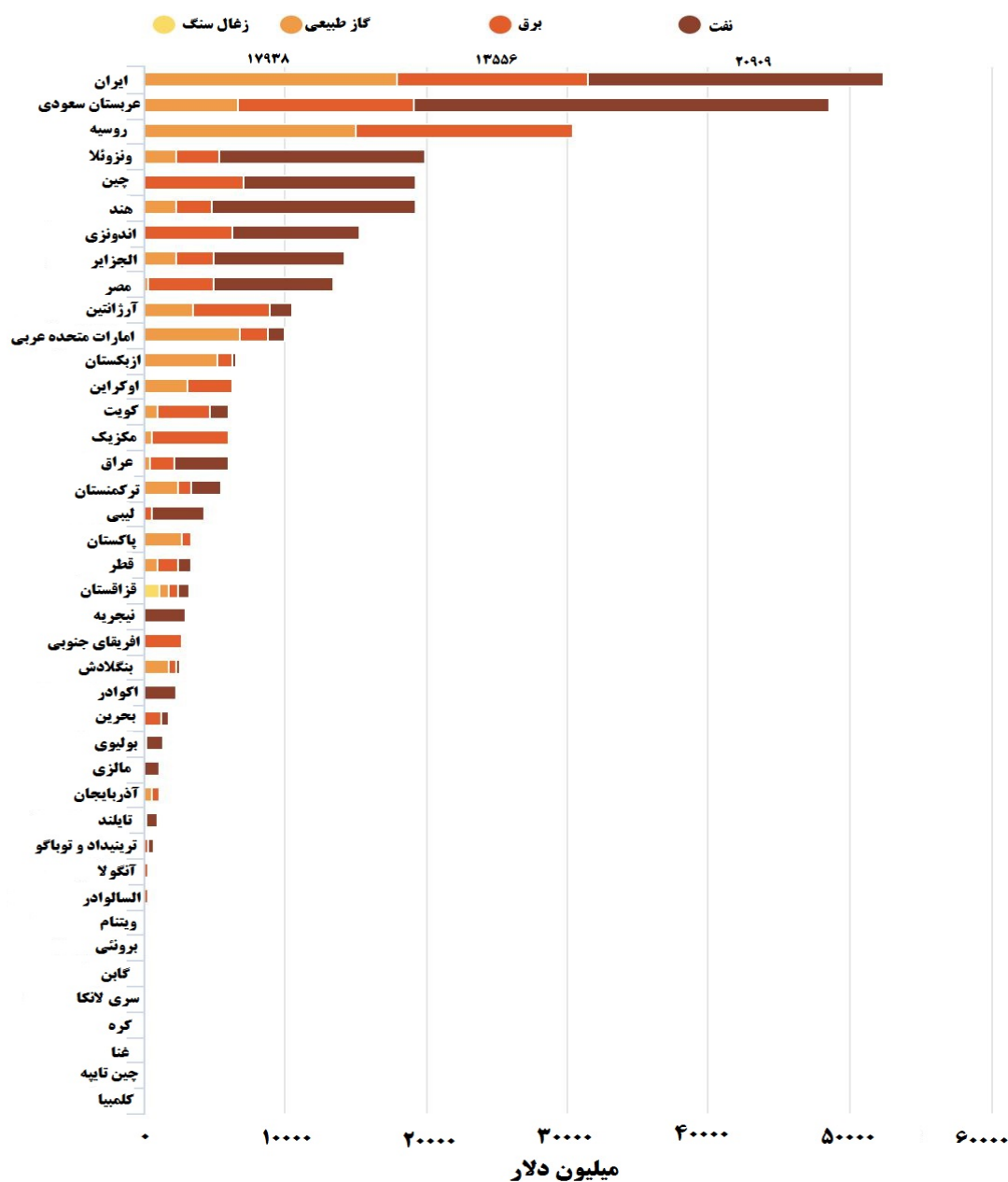

معاونت بررسی های اقتصادی

در سال ۲۰۱۵ یارانه بخش برق حدود ۱۰۰ میلیارد دلار بوده که ۱۷ درصد از کل مصرف جهانی برق را شامل می شود. یارانه مربوط به گازهای طبیعی نیز قابل توجه و حدود ۷۵ میلیارد دلار است که ۲۴ درصد از قیمت پرداخت شده برای گاز مصرفی را پوشش می دهد. یارانه مربوط به زغال سنگ نسبتاً کم و حدود یک میلیارد دلار در سال ۲۰۱۵ بوده است.

تفکیک یارانه‌های تخصیصی بابت سوخت های فسیلی بر حسب کشورها مربوط به سال ۲۰۱۵ نشان از کسب رتبه اول توسط ایران از حیث بالا بودن ارزش اقتصادی یارانه است. آژانس بین المللی انرژی یارانه سوخت های فسیلی در ایران را در سال ۲۰۱۵ حدود ۵۲.۴ میلیارد دلار برآورد کرده که بالاترین رقم را در بین ۴۲ کشور مورد بررسی به خود اختصاص داده است.

نمودار ۲- ارزش اقتصادی یارانه‌های مصرف سوخت های فسیلی به تفکیک کشورهای جهان در سال ۲۰۱۵

منبع داده‌ها: IEA/OECD

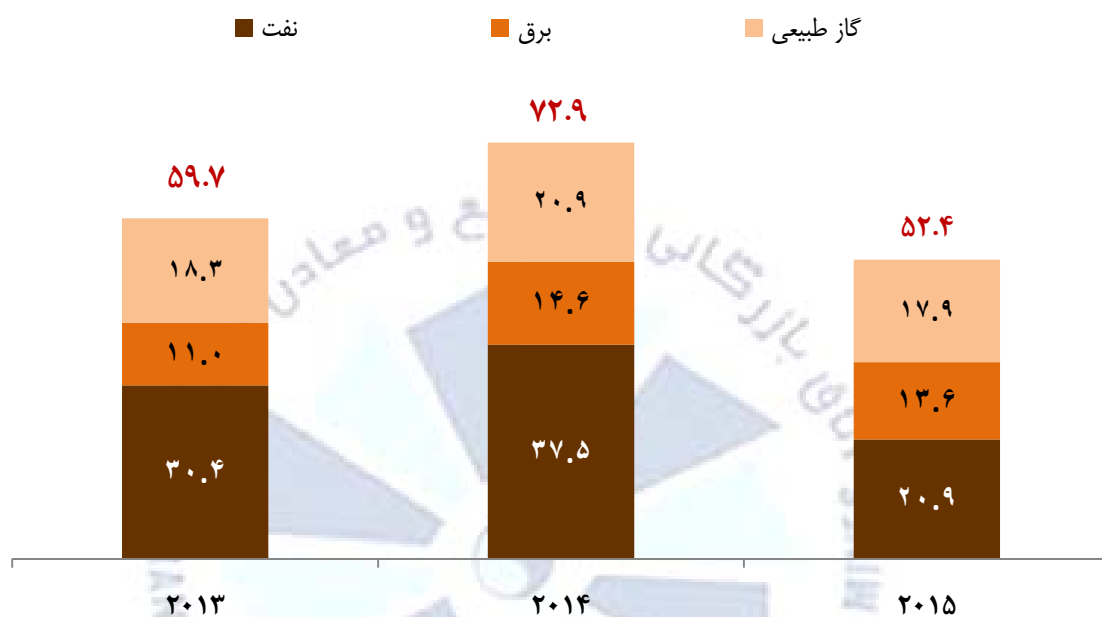

معاونت بررسی های اقتصادی

مشابه روند جهانی، ارزش اقتصادی یارانه سوخت های فسیلی در ایران در سال ۲۰۱۵ در مقایسه با سال ۲۰۱۴ معادل ۲۸ درصد کاهش یافته که حدود ۲۳ واحد درصد از این کاهش مربوط به کاهش ارزش اقتصادی یارانه نفت بوده است.

ارزش اقتصادی یارانه نفت در ایران در سال ۲۰۱۴ حدود ۳۷.۵ میلیارد دلار برآورد شده که در سال ۲۰۱۵ با ۴۴ درصد کاهش به رقم ۲۱ میلیارد دلار نزدیک شده است.

نمودار ۲- ارزش اقتصادی یارانه های مصرف سوخت های فسیلی در ایران- میلیارد دلار

منبع داده ها: IEA/OECD

قیمت گذاری درست حامل های انرژی یکی از جنبه های مهم سیاست گذاری صحیح در حوزه انرژی محسوب می گردد. بدلیل پرداخت یارانه انرژی توسط دولتها، قیمت هایی که توسط مصرف کنندگان برای حامل های انرژی پرداخت می شود کمتر از قیمت های واقعی بازار است که به نوعی منعکس کننده محیط انرژی و هزینه های اجتماعی مرتبط با آن است.

ممکن است اهدافی مانند افزایش استطاعت مالی اقشار فقیر و گروه های آسیب پذیر برای دستیابی به حامل های انرژی، دلایل قانع کننده ای برای دولتها از حیث عدم سرمایه گذاری در دسترسی به انرژی های نو تلقی شود، اما نکته حائز اهمیت این است که معمولاً بسیاری از یارانه ها به خوبی اقشار ضعیف را هدف گیری نمی کند و به طور غیر متناسب بخش های ثروتمندتر جمعیت از این منافع استفاده می کنند. در عمل پیامد تخصیص یارانه انرژی، به اتلاف بیشتر انرژی، تشدید فشار بر سیستم انرژی و محیط زیست و اغلب کسری بودجه دولتها منتهی می گردد. یارانه های انرژی مسیر دستیابی به انرژی پاک تر و بهینه تر را در آینده مسدود می کنند.

معاونت بررسی های اقتصادی

پرداخت یارانه‌های انرژی موجب شده تا یارانه دولتها برای انرژی های تجدید پذیر نیز کاهش یابد. حتی در سال ۲۰۱۵ با وجود کاهش یارانه سوخت های فسیلی، رقم این نوع یارانه‌ها بیش از دوبرابر یارانه انرژی های تجدید پذیر که حدود ۱۵۰ میلیارد دلار در جهان بود، برآورد شده است. ۱۵۰ میلیارد دلار یارانه انرژی های تجدید پذیر در سال ۲۰۱۵ شامل ۱۲۰ میلیارد دلار یارانه در حوزه تولید نیرو و ۳۰ میلیارد هم برای سایر حوزه ها از جمله بیه سوخت ها بوده است.

برخی از کشورهای واردکننده سوخت های فسیلی همراه با کاهش قیمت نفت در نیمه سال ۲۰۱۴، اقدام به اعمال اصلاحاتی در حوزه قیمت های انرژی نمودند. کاهش قیمت نفت فرصتی را برای اعمال اصلاحات در بخش انرژی بدون بروز پیامد منفی بر سایر قیمت ها و افزایش تورم فراهم می سازد.

برخی از کشورها از این فرصت برای اصلاح قیمتها به ویژه برای حامل های انرژی مورد مصرف در حوزه حمل و نقل استفاده کردند. کشورهای مالزی و اندونزی یارانه‌های مربوط به بنزین را حذف کردند. کشور مکزیک هم در آستانه آزادسازی کامل قیمت بنزین است. ارزش یارانه‌های نفتی در کشورهای عضو اپک (APEC) از سال ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۵ بیش از ۵۰ درصد کاهش یافته که اصلاحات قیمتی در داخل کشورها، بیش از تغییرات قیمت‌های جهانی در آن اثر گذار بوده است.

در بین ملل تولید کننده نفت و گاز که تقریباً یارانه انرژی عمومی دارد، کاهش قیمت‌ها انگیزه آنها را برای انجام اصلاحات تقویت می کند. کاهش درآمدهای هیدروکربنی از سال ۲۰۱۴ به بعد، فشار زیادی را بر مخارج دولتها وارد نمود. کاهش یارانه‌ها یکی از آشکارترین روشها برای تخفیف فشارهای بودجه‌ای است. یارانه سوخت های فسیلی در منطقه خاورمیانه در سال ۲۰۱۵ حدود ۱۳۰ میلیارد دلار برآورد شده است. علائمی از اعمال تغییرات در حوزه قیمت‌های انرژی در کشورهای ایران، امارات متحده عربی، کویت، قطر و عربستان سعودی طی سالهای اخیر مشاهده شده است.

تمرکز بیشتر اصلاحات قیمتی انرژی بر دو حامل بنزین و گازوئیل بوده است ولی تجربه مربوط به کشورهای اپک شامل تغییرات اصلاحی در حوزه برق، گاز و LPG نیز هست که نتایج مثبتی را برای این اقتصادها به همراه داشته است.

منافع حاصل از اصلاحات در حوزه انرژی در صورتی که به خوبی طراحی و سازماندهی شده باشد، گسترده و متنوع است. حذف یارانه‌ها به معنی تخصیص بهتر منابع در نظام انرژی، آشکار سازی مشوق ها برای صرفه جویی انرژی و سرمایه‌گذاری بیشتر در فناوری های کارآمدتر و پاک‌تر است. منابع مالی حاصل از حذف یارانه‌ها می تواند برای تامین سایر اهداف سیاستی عمومی از جمله پشتیبانی هدفمند در حوزه اطمینان یابی از دسترسی فقرا به انرژی، اختصاص یابد. بدیهی است که انجام اصلاحات در حوزه انرژی، اقدام آسانی نیست چرا که اصلاح قیمتی اثر مستقیمی بر زندگی روزانه مردم می‌گذارد اما شواهد و نتایج بررسی‌های متعدد تأیید کننده این موضوع است که طراحی درست و اجرای دقیق اصلاحات در حوزه انرژی در نهایت منافع مستحکم‌تری را برای جامعه به ارمغان می آورد.